

opr. 1994
Wrocław.

poprzedni nr 81/81

X 105

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Muzeum
oraz Wojsko
87-100 Toruń, ul. Podmurwiska tel. 052 22 186
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

Gdynia
PWX Zw. Jaszc.
++ Gostomska Matgorzata
z d. Fabian
v. "Fischer Margarete"
ps. "Gosia" "Biedronka"
K: 81/81 Pom. 1

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Gostomska Małgorzata

T:K: 81/81 Pom

Gdynia Zw. Jasces.

- I./1. Relacja 9 1-3
- I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora 1 1-2
- I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora
- II. Materiały uzupełniające relację 6 1-7
- III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —
- III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —
- III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —
- III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —
- III./5. Inne ... —
- IV. Korespondencja —
-
-
-
- V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 13
- VI. Fotografie dwał ikonografii

1/1. Delaja - gostomska: Matgorzata:

1. Delaja (wlasna) spisane
pres Elzbiety Zawackiej 2.06.1978,
mslp. oryg. k. 3 s. 1-3

2. Biogram M. Gostomskiej autorstwa
Bogdana Chazanowskiego, mpsl. oryg.
+ kopia k. 6 s. 4-9

Relacja uczestniczki ruchu oporu

I Dane osobiste.

1. Gostomska Margot Maria, z domu Fabian, Gostomska ^{od 1938.} przez krotko okres okupacji Reichsdeutsch Margerete Fischer
2. urodz. 27 X 1912 r. w ETK
3. Rodzice Franciszek i Wanda z domu Menzel
4. ojciec był sprzedawcą w Terwie; mąż kpt. zagłęb. wielkiej obywateli ^{emerytowany}
5. niepełne wyższe, najpierw w Konserwatorium Muzycznym Szkolnym w Gdaińsku ^{emerytowany} potem muzykolog w Kurs. Pozn.
6. 80-313 Gdaińsk-Blona, tel 52-10-22

II Okres przedwojenny

1. Studia, przewidziane dla przygotowania zamieszkiwania, w 1938 r. krotko pracowała w firmie spedycyjnej w Gdyni i wyjechała 22 mgz
2. uczestniczyła w szkolnym ruchu PZK w latach 1928-29 r.

III Okres okupacji.

1. Wiosna. Mąż wyjechał w szafce na statku "Pomara" z Gdyni i wrócił w 1946 r. do kraju. Margot przebywała w Gdyni do listopada 39 r. Brat jej zmobilizowany z przydziałem do Pułku do lotnictwa niemieckiego został ranny i zmarł w szpitalu w Gdyni; ciężko ranny wywieziony z szpitala w Niemczech, dobiegł go powrót z Gdyni, w 1941 (?) pojechał do Włocławka, gdzie tymczasem przebywała matka. Margot uczestniczyła w Gdyni w kopaniu rowów i odwieżdżaniu brata w szpitalu. Po wyjściu Niemców do Gdyni pomagała jej siostrze polskim, dostarczając żywność i opiatki. Dawadziła im o osontowaniu rodzin i siostry w Terwie, których zabrali do obozu w Gnieźnie, pojechała tam. Ojciec krotko rozstrzelano w lesie Szygostkim (rosnianka w wykazie ofiar jako Franciszek Fabian), matkę i siostrę uelato się wydobyci i zawiezł do Warszawy w listopadzie 1939.

- W Warszawie gdymiejsi spotykali się do w jakiejś jadalni w pobliżu
- Flora Truck Kozin. M. m. Margot tam spotkała Stanisława Jętkę, w znajomości jej rodziny z Gdyni, gdzie również pracował w powie. Przez Jętkę
- poznata Stanisława Rostowskiego, który stał się moim pierwszym mężem Margot; zaprowadził on Margot w styczniu (?) 1940 r. na ul. Hoża, gdzie myśmy razem odebrał od niej przyrząd. Odtąd figurowała jako Gosia, później jako "Biedronka" w sprawach stowarzyszeń. Powrócono jej z zadaniem.

1. jako Reichsdeutsch Margerete Fischer została oficjalnie matką samodzielnego mieszkania na ul. Szkolnowskiej 5(?), mimo czego miał gaworem w fabryce. W mieszkaniu tym, do którego dostąpił pamięte wykształceniu dowodził orbi stych, meloyk, choty, wodzenia, było ich trzech i nawet setki, nad którymi pracował 4 godzinami

W mieszkaniu tym znajdowała się także niedwie domki. W tam przy wata kilka innych

1989

Góstomska Małgorzata z d. Fabian, ps. "Gosia", "Biedronka" /1912-^{lutym 1939}/, łączniczka Adiutantury Inspektoratu Ziemi Zachodnich i Ekspozytury "Zachód" Oddziału II Związku Jaszczurczego

Ur. 27.^XTo.1912 r. w Elku, córka Franciszka i Wandy z d. Menzel. Uczęszczała do szkoły w Bochum, gdzie przebywała z rodzicami, a później w Tczewie, dokąd przybyła rodzina Fabianów /ojciec pracował tam w policji/. ^(w gminnym w Tczewie gdzie w latach 1928-1929 była) W 1930 r. uzyskała maturę, a następnie pobierała naukę w Konserwatorium Macierzy Szkolnej w Wolnym Mieście Gdańsku. Od 1932 r. studiowała muzykologię na Uniwersytecie Poznańskim. W latach 1928-1929 była [członkiem Szkolnego Hufca Przynależenia Wojskowego Kobiet]. Wskutek przeżyć osobistych, przerwała studia i w 1936 r. przeniosła się do Gdyni, gdzie zamieszkała przy ul. Beniowskiego. Podjęła pracę w firmie spedycyjnej w charakterze pomocy biurowej. W 1938 r. wyszła za mąż za oficera Marynarki Handlowej. Podczas obrony Gdyni, we wrześniu 1939 r. brała udział przy kopaniu rowów przeciwczołgowych, a po wkroczeniu Niemców do miasta pomagała jeńcom polskim przekazując im żywność i środki opatrunkowe. W listopadzie 1939 r. wyjechała do Warszawy i zamieszkała przy ul. Książęcej, a później przy ul. Podchorążych. Następnie jako Reichsdeutschka Margarete Fischer została zameldowana przy ul. Skolimowskiej Nr 5, a potem przy ul. Kotowskiej Nr 5. Rozpoczęła pracę w charakterze maszynistki i tłumaczki w urzędzie do zwalczania czarnego rynku; ^{między innymi} współpracującego z gestapo. ^{Prace} Zadania te wyznaczono jej w konspiracji, z którą związała się zimą 1939/1940 r. Zaangażowana do ZJ przez Władysława Pawłowskiego /"Aleksander Kozłowski"/, którego poznała przez Stanisława "eona Jeute na zebraniu gdynian ^(w odległości 500 m) (nieдалеко Placu Trzech Krzyży). W styczniu 1940 r. przy ul. Hożej złożyła przysięgę. Używała pseudonimów:

znaniem jej przed wojny (Stawinski)
ronka". Podlegała ~~S.L. Jeute~~, którego ~~znała~~ przed wojny, kierują-
cego Ekspozyturą "Łachód". Była łączniczką Adiutantury Inspektora-
tu Ziemi Zachodnich. Pracowała też w Ekspozyturze "Z" m.in. w ko-
mórce legalizacji. Jeden z punktów tej komórki mieścił się w jej
mieszkanie przy ul. Skolimowskiej. Wszelkie informacje przekazywa-
ła ~~S.L. Jeute~~ m.in. sprawę konsula bułgarskiego K. Żokowa i innych
Bułgarów, którzy przewozili kwoty pieniężne od oficerów polskich,
przebywających w Bułgarii, dla ich rodzin w Polsce. Przepisywała
zeznania aresztowanych Bułgarów i dostarczała je ~~S.L. Jeute~~. Utrzy-
mywała także kontakt z szefem II Oddziału ZJ Witoldem Gostomskim,
żp.o. Komendantem Okręgu Pomorskiego ZJ - Mi-czyszławem Dukalskim,
i ^zpracownikami Ekspozytury "Z": Andrzejem Eliaszewiczem i Ste-
fanem Henslem. Trudniła się również kolportażem prasy podziemnej,
jeżdżąc do Koluszek i do Krakowa z egzemplarzami "Szańca". Kontak-
towała się z krakowską grupą ZJ. Punkt kontaktowy stanowiło mie-
szkanie jej matki przy ul. Dietla Nr 29 /7-B.Ch./. Z polecenia
~~S.L. Jeute~~ jeździła na Wybrzeże Gdańskie, gdzie zatrzymywała się
u rodziny Henslów w Gdyni przy Placu Grunwaldzkim Nr 18. Stamtąd
udawała się do Kościerzyny do Stanisława Lesikowskiego /"Las"/
z Polskiej Armii Powstania i do jego żony - Stefanii, ^{od której} skąd odbie-
rała pocztę konspiracyjną. Przez ~~S.L. Jeute~~ wysyłana też była do
Gdańska do Marii Rost /"Róża"/ z PAP.

^{w Krakowie}
Aresztowana ^{III} 10.03.1942 r. i osadzona w więzieniu na Montelu-
pich. Od 6.08.1942 r. wraz ze ~~S.L. Jeute~~ i Bogusławem ~~Feliks~~
Szczepanikiem-Dzikowskim przebywała w więzieniu berlińskim
przy Alexanderplatz, a później w Moabicie. Podczas śledztwa i na
procesie zachowała bohaterską postawę starając się ujawnić tylko
niektóre fragmenty swojej działalności ^{np.} nic nie wspominała
o wyjazdach na Wybrzeże Gdańskie. W dniu 4.12.1942 r. Sąd Wojenny

Rzeszy skazał ją na karę czterech lat obostrzonego obozu karnego. Wyrok zatwierdzono 22.01.1943 r. Karę odbyła w więzieniu w Fordonie. Uciekła podczas ewakuacji więzienia i znalazła się w Bydgoszczy, a po przejściu frontu wyjechała do Krakowa. Następnie przyjechała na Wybrzeże i zamieszkała w Gdańsku-Oliwie.

Odnaczona Medalem Zwycięstwa i Wolności oraz Krzyżem Partyzanckim.

Brat zmobilizowany do lotnictwa morskiego z przydziałem do Pucka, został ciężko ranny podczas kampanii jesiennej 1939 r. Leczył się w szpitalu w Gdyni, potem w niewoli, skąd zwolniono go ze względu na zły stan zdrowia. Matka i siostra zostały aresztowane po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie, jednakże udało się uzyskać ich zwolnienie. W listopadzie 1939 r. wyjechały do Warszawy, a potem do Krakowa.

Ojciec - Franciszek został rozstrzelany w Leśie Szpęgawskim, K. Starogard

AGK 82
Archiwum Głównej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu, Akta Sądu Wojennego Rzeszy, sygn.: M-6; Archiwum Muzeum Stutthof, Dokumenty Związku Jaszczurczego, sygn.: Z-II-3-11, relacje; Archiwum Pomorskiej Armii Krajowej, Teczka Małgorzaty Gostomskiej; Chrzanowski B., Związek Jaszczurczy i Narodowe Siły Zbrojne na Pomorzu w latach 1939-1947 /w druku/.

Bogdan Chrzanowski

II epz

7.

Gostomska Małgorzata z d. Fabian, ps. "Gosia", "Biedronka"
/1912- /, łączniczka Adiutantury Inspektoratu Ziemi Zachodnich
i Ekspozytury "Zachód" Oddziału II Związku Jaszczurczego

Ur. 27.10.1912 r. w Elku, córka Franciszka i Wandy z d. Menzel.
Uczęszczała do szkoły w Bochum, gdzie przebywała z rodzicami, a p
źniej w Tczewie, dokąd przybyła rodzina Fabianów /ojciec pracował
tam w policji/. W 1930 r. uzyskała maturę, a następnie pobierała
naukę w Konserwatorium Macierzy Szkolnej w Wolnym Mieście Gdańsku.
Od 1932 r. studiowała muzykologię na Uniwersytecie Poznańskim.
W latach 1928-1929 była członkiem Szkolnego Hufca Przystosobienia
Wojskowego Kobiet. Wskutek przeżyć osobistych, przerwała studia
i w 1936 r. przenieśli się do Gdyni, gdzie zamieszkała przy ul.
Beniowskiego. Podjęła pracę w firmie spedycyjnej w charakterze
pomocy biurowej. W 1938 r. wyszła za mąż za oficera Marynarki
Handlowej. Podczas obrony Gdyni, we wrześniu 1939 r. brała udział
przy kopaniu rowów przeciwzołgowych, a po wkroczeniu Niemców do
miasta pomagała jeńcom polskim przekazując im żywność i środki
opatrunkowe. W listopadzie 1939 r. wyjechała do Warszawy i zamie-
szkała przy ul. Książęcej, a później przy ul. Podchorążych. Nas-
tępnie jako Reichsdeutschnka Margarette Fischer została zameldowa-
na przy ul. Skolimowskiej Nr 5, a potem przy ul. Kotowskiej Nr 5.
Rozpoczęła pracę w charakterze maszynistki i tłumaczki w urzędzie
do zwalczania czarnego rynku, współpracującego z gestapo. Zadanie
te wyznaczono jej w konspiracji, z którą związała się zimą 1939/
1940 r. Zaangażowana do ZJ przez Władysława Pawłowskiego /"Aleksa-
nder Kozłowski"/, którego poznała przez Stanisława "Leona Jeute
na zebraniu gdynian niedaleko Placu Trzech Krzyży. W styczniu
1940 r. przy ul. Hożej złożyła przysięgę. Używała pseudonimów:]
"Gosia" i "Bied-

ronka". Podlegała S.L.Jeute, którego znała sprzed wojny, kierującego Ekspozyturą "4achód". Była łączniczką Adiutantury Inspektora-tu Ziem Zachodnich. Pracowała też w Ekspozyturze "Z" m.ia. w ko-mórce legalizacji. Jeden z punktów tej komórki mieścił się w jej mieszkaniu przy ul. Skolimowskiej. Wszelkie informacje przekazywa-ła S.L.Jeute m.ia. sprawę konsula bułgarskiego K.Żokowa i innych Bułgarów, którzy przewozili kwoty pieniężne od oficerów polskich, przebywających w Bułgarii, dla ich rodzin w Polsce. Przepisywała zeznania aresztowanych Bułgarów i dostarczała je S.L.Jeute. Utrzy-mywała także kontakt z szefem II Oddziału ZJ Witoldem Gostomskim, p.o. Komendanta Okręgu Pomorskiego ZJ - Mi-czyszławem Dukalskim , oraz pracownikami Ekspozytury "Z": Andrzejem Elieszewiczem i Ste-fanem Henslem. Trudniła się również kolportażem prasy podziemnej jeżdżąc do Koluszek i do Krakowa z egzemplarzami "Szańca". Kontak-towała się z krakowską grupą ZJ. Punkt kontaktowy stanowiło mie-szkanie jej matki przy ul. Dietla Nr 29 /?-B.Ch./. Z polecenia S.L.Jeute jeździła na Wybrzeże Gdańskie, gdzie zatrzymywała się u rodziny Henslów w Gdyni przy Placu Grunwaldzkim Nr 18. Stamtąd udawała się do Kościerzyny do Stanisława Lesikowskiego /"Lao"/ z Polskiej Armii Powstania i do jego żony - Stefanii, skąd odbie-rała pocztę konspiracyjną. Przez S.L.Jeute wysyłana też była do Gdańska do Marii Rost /"Róża"/ z PAP.

w Krakowie

Aresztowana 10.03.1942 r. i osadzona w więzieniu na Montelup-pich . Od 6.08.1942 r. wraz ze S.L.Jeute i Bogusławem Felkkaem Szczepanikiem-Dzikowskim przebywała w więzieniu berlińskim przy Alexanderplatz, a później w Moabicie. Podczas śledztwa i na procesie zachowała bohaterską postawę starając się ujawnić tylko niektóre fragmenty swojej działalności np. nic nie wspominała o wyjazdach na Wybrzeże Gdańskie. W dniu 4.12.1942 r. Sąd Wojenny

Rzeszy skazał ją na karę czterech lat obostrzonego obozu karnego. Wyrok zatwierdzono 22.01.1943 r. Karę odbyła w więzieniu w Fordonie. Uciekła podczas ewakuacji więzienia i znalazła się w Bydgoszczy, a po przejściu frontu wyjechała do Krakowa. Następnie przyjechała na Wybrzeże i zamieszkała w Gdańsku-Oliwie.

Oznaczona Medalem Zwycięstwa i Wolności oraz Krzyżem Partyzanckim.

Brat zmobilizowany do lotnictwa morskigo z przydziałem do Pucka, został ciężko ranny podczas kampanii jesiennej 1939 r. Leczył się w szpitalu w Gdyni, potem w niewoli, skąd zwolniono go ze względu na zły stan zdrowia. Matka i siostra zostały aresztowane po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie, jednakże udało się uzyskać ich zwolnienie. W listopadzie 1939 r. wyjechały do Warszawy, a potem do Krakowa.

Ojciec - Franciszek został rozstrzelany w Lesie Szpegawskim.

Archiwum Głównej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu, Akta Sądu Wojennego Rzeszy, sygn.: M-6; Archiwum Muzeum Stutthof, Dokumenty Związku Jaszczurczego, sygn.: Z-II-3-11, relacje; Archiwum Pomorskie Armii Krajowej, Tezka ~~Małgorzaty~~ Małgorzaty Gostomskiej; Chrzanowski B., Związek Jaszczurczy i Narodowe Siły Zbrojne na Pomorzu w latach 1939-1947 /w druku/.

Bogdan Chrzanowski

1/2. Dokumenty dotyczące reletora:
- Gostomska Matgorzata

1. Wiarytelniowa kopia wyroku
(w j. polskim) mpis kopia

k. 1 s. 1-2

Sąd Wojenny Rzeszy - I Senat - - - - -
 StPL /HLS/ I 106/42 - StPL /RKA/ III 163/42 - - - - -
 Czerwona lista 494/42 - - - 4.12.42 - - - - -
 - - - T a j n e - - 31 odbitek - spr.Nr.0003 - 01786 - -
 z dn. 22 stycznia 1943 - S.M. tajn.1945 Nr.16 - - - - -

W i z n i e n i u

N i e m i e c k i e g o N a r o d u !

- - - - - Admirak - 23/IIa /-/ podpis nieczytelny - - - - -
 - - - - - 23 stycznia II b /-/ 2 podpisy nieczytelne.

W sprawie karnej przeciwko

1. urzędnikowi bankowemu Stanisławowi ~~sonowi~~ Jeute
2. architektowi Jerzemu Padlewskiemu
3. niezamężnej aktorce i administratorce nieruchomości
Henryce /Ninie/ Veith - - - - -
4. urzędniczoce biurowej i tłumaczce - ob. Marcot Marri
Gostonskiej s.d. Fabian - - - - -
5. urzędnikowi bankowemu Bogusławowi Feliksowi Szczepanik - Dzikowskiemu, - - - - -

wszyscy dawn. przynależności polskiej i narodowości pol-
 skiej z Warszawy, - - - - -

na skutek szpiegostwa i t.p. Sąd Wojenny Rzeszy I Senat na
 posiedzeniu z dnia 4 grudnia 1942 r. w którym brali udział

jako sędziowie:

Prezydent Senatu Neumann, Przewodniczący rozprawy

Verte !

Seweryn
 1942.12.11

Generał-lejtenant Ritter von Mann

Generał-major Schreth

Pułkownik Röhrs

Radca Najwyższego Sądu Wojennego Eichberg,

jako reprezentant oskarżenia:

Radca Najwyższego Sądu Wojennego dr. Speckhardt

jako archiwariusz

Inspektor sądownictwa wojskowego Güldner

wydał wyrok:

1. skazano na śmierć:

oskarżonych Jeute i Padlewskiego - na skutek szpiegostwa w akcji czynnej i za popieranie wroga oraz przygotowanie do zdrady stanu. -----

oskarżoną Veith za popieranie wroga w akcji czynnej z przygotowaniem do zdrady stanu. -----

II. oskarżeni Gostomska i Szczepanik - Dzikowski zostali skazani za pomoc w przygotowaniu do zdrady stanu, a mianowicie: oskarżona Gostomska

na 4 - cztery - lata i oskarżony Szczepanik-Dzikowski na

3 - trzy - lata obustrzonego obozu karnego. -----

Zgodnie z prawem. -----

WYCIĄG z fotokopii uwierzytelnionej przez Archiwum Głównej

Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce.

Zaopinięciem niniejszego Humaczenia

tekstu wienieckiego dokumentu zaopatrzonego

odpis auis w sposób wyżej

wymieniony stwierdza SZAPERA SEWERYN Humacz Przyjaci

gły i wienieckiego z siedzibą w Gdańsku-

Oliwie, ul. Leszno 1 m. 3. Czynność i należność wpisana do

reperitorium pod Nr. 033/75

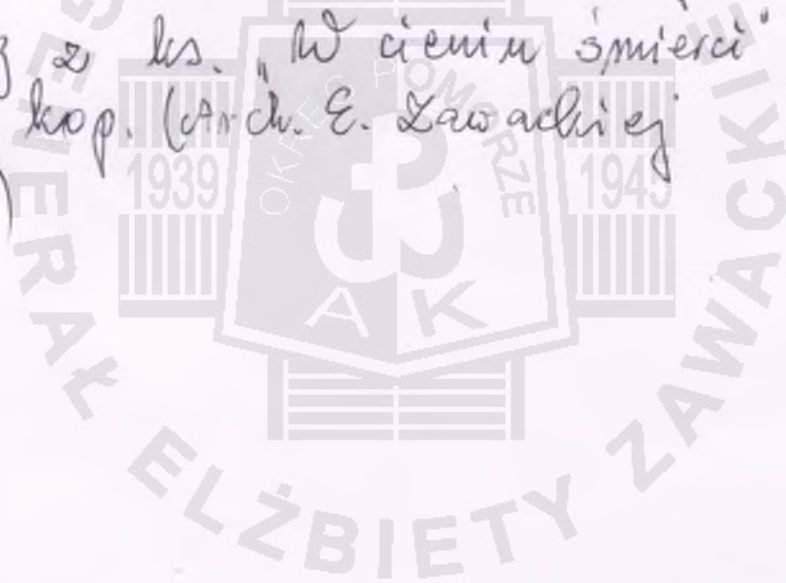
Gdańsk-Oliwa, dnia 4 maja 1975

Seweryn [Signature] 15

II. Materiały uzupełniające
relacje: Gostomska Katyńka:

1. B. Chazanowski, biogram katyńskiej Gostomskiej, [w:] Słow. biograficzny konspiracyjny pomorskiej 1939-1945, Wyd. FRP AK t. X, Tomii 1996, w. 2, s. 66, kserokop. k. 2 s. 1-2
2. A. Bojarska, Gostomska Katyńka..., [w:] 'Sylwetki kobiet - żołnierzy', pod red. Krystyny Kobzińskiej, Wyd. FRP AK t. XL1, Tomii 2003, s. 110, kserokop. k. 4 s. 3-6
3. Wyciąg z ks. "W cieniu śmierci" - opis kop. (Arch. E. Zawackiej 1975) k. 1 s. 7

Gostomska Małgorzata z d. Fabian ps. „Gosia”, „Biedronka”, przybr. nazw. „Fischer Margarete” (1912–1989), łączniczka Adiutantury Insp. Ziem Zachodnich i Ekspozytury „Zachód” Oddziału II Związku Jaszczurczego.

Urodzona 27 X 1912 r. w Ełku; córka Franciszka i Wandy z d. Menzel. Uczęszczała do szkoły w Bochum, gdzie przebywała z rodzicami, a później w Tczewie, dokąd przybyła rodzina Fabianów (ojciec pracował tam w policji). W 1930 r. uzyskała maturę w gimnazjum w Tczewie, gdzie w latach 1928–1929 była członkinią szkolnego hufca Przystosobienia Wojskowego Kobiet, a następnie pobierała naukę w Konserwatorium Macierzy Szkolnej w Wolnym Mieście Gdańsku.

Od 1932 r. studiowała muzykologię na Uniwersytecie Poznańskim. Wskutek przeżyć osobistych przerwała studia i w 1936 r. przenieśli się do Gdyni, gdzie zamieszkała przy ul. Beniowskiego. Podjęła pracę w firmie spedycyjnej w charakterze pomocy biurowej. W 1938 r. wyszła za mąż za Adama Jacka Gostomskiego, oficera Marynarki Handlowej. Podczas obrony Gdyni we wrześniu 1939 r. brała udział przy kopaniu rowów przeciwczołgowych, a po wkroczeniu Niemców do miasta pomagała jeńcom polskim przekazując im żywność i środki opatrunkowe. W listopadzie 1939 r. wyjechała do Warszawy i zamieszkała przy ul. Książęcej, później przy ul. Podchorążych. Następnie jako Reichsdeutschka „Margarete Fischer” została zameldowana przy ul. Skolimowskiej nr 5, a potem przy ul. Kotowskiej nr 5. Rozpoczęła pracę w charakterze maszynistki i tłumaczki w urzędzie do zwalczania czarnego rynku (urząd ten współpracował z gestapo). Pracę tę wyznaczono jej w konspiracji, z którą związała się zimą 1939/1940 r. Zaangażowana do ZJ przez Władysława Pawłowskiego („Aleksander Kozłowski”), którego poznała przez Stanisława Leona Jeute na zebraniu gdynian (odbywającym się niedaleko Placu Trzech Krzyży). W styczniu 1940 r. przy ul. Hożej złożyła przysięgę. Używała pseudonimów „Gosia” i „Biedronka”. Podlegała znanemu jej sprzed wojny Stanisławowi Jeute, kierującemu Ekspozyturą „Zachód”. Była łączniczką Adiutantury Inspektoratu Ziem Zachodnich. Pracowała też w Ekspozyturze „Z” m.in. w komórce legalizacji. Jeden z punktów tej komórki mieścił się w jej mieszkaniu przy ul. Skolimowskiej. Wszelkie informacje przekazywała Jeutemu, m.in. sprawę konsula bułgarskiego K. Żokowa i innych Bułgarów, którzy przewozili kwoty pieniężne od oficerów polskich, przebywających w Bułgarii, dla ich rodzin w Polsce. Przepisywała zeznania aresztowanych Bułgarów i dostarczała je Jeutemu. Utrzymywała także kontakt z szefem II Oddziału ZJ Witoldem Gostomskim, p.o. komendanta Okręgu Pomorskiego ZJ — Mieczysławem Dukalskim oraz pracownikami Ekspozytury „Z” Andrzejem Eliaszewiczem i Stefanem Henslem. Trudniła się również kolportażem prasy podziemnej jeżdząc do Kuluszek i do Krakowa z egzemplarzami „Szańca”. Kontaktowała się z krakowską grupą ZJ. Punkt kontaktowy stanowiło mieszkanie jej matki przy ul. Dietla nr 29. Z polecenia Jeutego jeździła na Wybrzeże Gdańskie, gdzie zatrzymywała się u rodziny Hensłów w Gdyni przy Placu Grunwaldzkim nr 18. Stamtąd udawała się do Kościerzyny do Stanisława Lesikowskiego ps. „Las” z Polskiej Armii

66
„Słownik biograficzny konspiracji pomorskiej
-1938-1945”, wyd. FRPAK, t. 2, t. X, Toruń 1996

9

Powstania i do jego żony — Stefanii, od których odbierała pocztę konspiracyjną. Przez Jeutego wysłana też była do Gdańska do Marii Rost ps. „Róża” z PAP.

Aresztowana w Krakowie 10 III 1942 r. i osadzona w więzieniu na Montelupich. Od 6 VIII 1942 r. wraz ze Jeutem i Bogusławem Feliksem Szczepanikiem–Dzikowskim przebywała w więzieniu berlińskim przy Alexanderplatz, a później w Moabicie. Podczas śledztwa i na procesie zachowała bohaterską postawę starając się ujawnić tylko niektóre fragmenty swojej działalności — nic nie wspominała o wyjazdach na Wybrzeże Gdańskie. W dniu 4 XII 1942 r. Sąd Wojenny Rzeszy skazał ją na karę czterech lat obostrzonego obozu karnego. Wyrok zatwierdzono 22 I 1943 r. Karę odbyła w więzieniu w Fordonie. Uciekła podczas ewakuacji więzienia i znalazła się w Bydgoszczy, a po przejściu frontu wyjechała do Krakowa. Następnie przyjechała na Wybrzeże i zamieszkała w Gdańsku–Oliwie, gdzie zmarła 11 I 1989 r.

Odnaczona Medalem Zwycięstwa i Wolności oraz Krzyżem Partyzanckim.

Brat, zmobilizowany do lotnictwa morskiego z przydziałem do Pucka, został ciężko ranny podczas kampanii jesiennej 1939 r. Leczył się w szpitalu w Gdyni, potem w niewoli, skąd zwolniono go ze względu na zły stan zdrowia. Matka i siostra zostały aresztowane po zajęciu Gdyni przez wojska niemieckie, jednakże udało się uzyskać ich zwolnienie. W listopadzie 1939 r. wyjechały do Warszawy, a potem do Krakowa. Ojciec — Franciszek został rozstrzelany w 1939 r. w Lesie Szpęgawskim k. Starogardu.

AGKBZpNP, Akta Sądu Wojennego Rzeszy, sygn.: M-6; AMSt., Dokumenty Związku Jaszczurczego, sygn.: Z-II-3-11, skrócony odpis aktu zgonu, relacje; AP AK, T.: Gostomska M.; Ch r z a n o w s k i B., *Związek Jaszczurczy i Narodowe Siły Zbrojne na Pomorzu w latach okupacji hitlerowskiej*, [w:] *Pom. org. konsp. poza AK..*

Bogdan Chrzanowski

Gostomska Małgorzata (Margot) Maria, z d. Fabianówna (1912–1989), „Gosia”, „Biedronka”, n.o. Margarete Fiszer, łączniczka Adiutantury Inspektoratu Ziemi Zachodnich i Ekspozytury „Zachód” Oddział II Związku Jaszczurczego.

Urodzona 27 października 1912 r. w Ełku, córka Franciszka Fabiana i Wandy z d. Menzel. Uczęszczała do szkoły w Bochum, a później w Tczewie, gdzie ojciec pracował w policji. W 1930 r. uzyskała maturę w gimnazjum w Tczewie będąc przy tym członkinią szkolnego hufca PWK. Po maturze kształciła się w Konserwatorium Macierzy Szkolnej w Wolnym Mieście Gdańsku. Od 1932 r. studiowała muzykologię na Uniwersytecie w Poznaniu. Przerwała studia z myślą o szybkim zawarciu

3

4

małżeństwa. W 1936 r. przeniosła się do Gdyni, gdzie zamieszkała przy ul. Beniowskiego. Pracowała (krótko) w firmie spedycyjnej jako pomoc biurowa. W 1938 r. wyszła za mąż za Adama Jacka Gostomskiego, oficera Marynarki Handlowej. W sierpniu 1939 r. kpt. Gostomski wypłynął na statku „Poznań” z Gdyni do Antwerpii i powrócił do Polski dopiero w 1946 r. Brat jej, powołany do służby w lotnictwie morskim w Pucku, ciężko ranny we wrześniu 1939 r. przebywał w szpitalu w Gdyni, skąd został wzięty do niewoli w Niemczech. Wkrótce zwolniono go z obozu ze względu na zły stan zdrowia.

Podczas obrony Gdyni we wrześniu 1939 r. Małgorzata brała udział w kopaniu rowów przeciwczołgowych, odwiedzała również ранego brata w szpitalu. Po wkroczeniu Niemców do Gdyni pomagała jeńcom polskim, dostarczając żywność i środki opatrunkowe. Dowiedziawszy się o aresztowaniu rodziców i siostry w Tczewie pojechała do obozu w Gniewie, gdzie przebywali. Ojca wkrótce rozstrzelano w Lesie Szpęgawskim koło Starogardu. Matkę i siostrę Janinę udało się wydostać z aresztu i zawieźć do Warszawy (potem zamieszkały w Krakowie). W listopadzie 1939 r. Małgorzata wyjechała do Warszawy. Zamieszkała przy ul. Książęcej, a potem przy ul. Podchorążych. Następnie jako reichsdeutschka o nazwisku Margarete Fiszer została zameldowana przy ul. Skolimowskiej 5, a wkrótce przy ul. Mokotowskiej. Rozpoczęła pracę w charakterze maszynistki i tłumaczki w urzędzie ds. zwalczania czarnego rynku współpracującym z gestapo. Do tej pracy skierowano ją ze Związku Jaszczurczego, z którym związała się zimą 1939/1940 r. wprowadzona przez Władysława Pawłowskiego („Aleksander Kozłowski”). Poznała go przez Stanisława Leona Jeute na spotkaniu gdynian, odbywającym się niedaleko Placu Trzech Krzyży, w jakiejś jadłodajni. Wiosną 1940 r. Gostomska została zaprzysiężona w mieszkaniu Pawłowskiego (przy ul. Hożej), w obecności nieznanego jej starszego człowieka. Na jego ręce złożyła przysięgę odwołującą się do wartości religijnych. Pawłowski podał jej nazwę organizacji, podkreślając, że Związek Jaszczurczy pracuje nad odtworzeniem wolnej Polski. Odtąd działała pod pseudonimami „Gosia” i „Biedronka”. Podlegała znanemu jej sprzed wojny podchorążemu rezerwy Stanisławowi L. Jeute („Wilk”, „Cezary”, „Stach Zachodni”), kierującemu Ekspozyturą „Zachód”. (Pełnił funkcję szefa Wydziału II Komendy Ziem Zachodnich i Wydziału II Pomorskiego Okręgu ZJ.)

W Ekspozyturze „Zachód” pracowała m.in. w komórce legalizacji. Jeden z punktów tej komórki mieścił się w jej własnym, samodzielnym mieszkaniu przy ul. Skolimowskiej 5, w którym przebywała kilka miesięcy. Dostęp do tego mieszkania oprócz niej miał tylko Pawłowski. Wspólnie, korzystając z niedużej drukarki, produkowali fałszywe dowody osobiste i metryki chrztu. Ze względu na duże zapotrzebowanie na tego rodzaju dokumenty praca przeciągała się do późna w noc. Dozorca domu uznał mieszkanie „Gosi” za miejsce jej spotkań z przyjacielem.

W czerwcu 1940 r. podjęła kolejne zadanie konspiracyjne. Już wcześniej, jako Margarete Fiszer, jeździła kilkakrotnie do Koluszek i Krakowa, wioząc

5

albo zapakowaną w kopercie pocztę, albo ciężką walizę z podziemnym „Szańcem” – organem prasowym ONR. Zdarzało się, że „usłudni” Niemcy wynosili tę walizkę z wagonu na peron. W Koluśkach na hasło oddawała przesyłki oczekującemu mężczyźnie. W Krakowie natomiast jej punktem kontaktowym było mieszkanie matki przy ul. Dietla 29. W tym mieszkaniu za zgodą „Gosi” i jej matki odbywały się sporadyczne spotkania kilku oficerów, prawdopodobnie z Krakowa. Siostrę „Gosi” Janinę Fabianównę czasem włączano do współpracy jako łączniczkę na terenie miasta. Zadanie, które „Gosia” podjęła wiosną 1940 r., było bardzo niebezpieczne. Jako osoba władająca biegle językiem niemieckim objęła pracę urzędniczki, a raczej tłumaczki i maszynistki w Zollfahndungesstelle w Warszawie na Nowym Świecie (z dyrekcją w Krakowie). Urząd ten zajmował się m.in. konfiskowaniem kosztowności i walut. Wskazywaniem posiadaczy kosztowności zajmowali się agenci – donosiciele. Po donosie pracownicy urzędu wkraczali do wskazanego mieszkania i dokonywali zaboru dowolnego mienia. Zadanie „Gosi” polegało na uprzedzaniu właścicieli lokali przewidzianych do rewizji. Były to bowiem często mieszkania ludzi ogólnie szanowanych, a nawet konspiratorów. Szefem zatrudniającego ją urzędu był Egon Hellman z Hamburga, który bardzo „Gosię” lubił i jej ufał w pełni. Do Warszawy z Hamburga przyjeżdżała żona szefa – Berta Hellman, która chętnie przebywała w mieszkaniu „Gosi”. Berta lubiła się bawić, co wykorzystywali ludzie z konspiracji. Po podaniu większej ilości alkoholu „Gosia” wyjmowała z torebki Berty dokumenty, np. czeki podróżne (Reisenmarki), aby po sfotografowaniu wykorzystać je jako wzorce. Korzystna była też znajomość Berty z zamieszkałą w Warszawie Hanną Petzold. Zapraszana na przyjęcia „Gosia” wyciągała od gości, przeważnie niemieckich lotników, wiadomości cenne dla polskiego wywiadu i przekazywała je Jeutemu. Ważną dla wywiadu pracę wykonała podczas toczącego się w Warszawie śledztwa w sprawie konsula Kromma Żokowa, aresztowanego z kilkoma innymi Bułgarami. Oskarżono ich o pośrednictwo w przekazywaniu pomocy pieniężnej dla rodzin polskich w GG. Pieniądze pochodziły od polskich oficerów znajdujących się w Bułgarii. W urzędzie zgromadzono 9 tomów protokołów z zeznań. „Gosia”, wykorzystując zaufanie szefa, wynosiła z urzędu kolejne tomy na noc, a ludzie Jeutego robili z nich fotokopie. Przepisywała również zeznania aresztowanych Bułgarów.

W jej pracy nie brakowało momentów humorystycznych. Pewnego razu wyjechała z Hellmanem samochodem służbowym do Krakowa wioząc wielką, bardzo ciężką walizkę z materiałami konspiracyjnymi. Przewożący ją szofer SS myślał, że dostarcza słoninę dla chorej matki „Gosi”. Jako kurierka jeździła kilkakrotnie pociągami do Krakowa i Częstochowy, gdzie na hasło oddawała pocztę w mieszkaniu J. Dzubka przy ul. Jasnogórskiej. Utrzymywała liczne kontakty służbowe, m.in. z kpt. Witoldem Gostomskim „Hubert”, „Nałęcz” szefem II Wydziału ZJ i Wydziału II NSZ i z Mieczysławem Dukalskim p.o. komendantem Okręgu Pomorskiego ZJ oraz z pracownikami Ekspozytury „Z” – Andrzejem Eliaszewiczem i Stefanem Henselem, który często bywał w War-

szawie. Z polecenia Jeutego jeździła też na Wybrzeże. Zatrzymywała się wówczas u rodziny Henselów w Gdyni, przy Placu Grunwaldzkim 18, skąd odbierała pocztę do Warszawy. Stamtąd też udawała się do Kościerzyny (dwukrotnie, styczeń–luty 1941), z pocztą konspiracyjną do kpt. Stanisława Lesikowskiego („Las”), członka PAP oraz do jego żony Stefanii („Jaskółka”). Od nich odbierała pocztę, którą dostarczała do punktu kontaktowego „Jaskółki” w Gdańsku. W Gdańsku skontaktowała się z Marią Rost „Różą”, także członkiem PAP.

„Gosia” została aresztowana w Krakowie 10 marca 1942 r. w związku ze wyspą siatki wywiadowczej OWZJ w Berlinie. Jeute poinformował ją o wyspie i polecił wyjazd z Warszawy. „Gosia” zwróciła się do Żokowej (Bułgarki) z prośbą o załatwienie biletu do Krakowa. Aresztowano ją u matki w Krakowie i osadzono w więzieniu na Montelupich, na okres około trzech tygodni. Od 6 sierpnia 1942 r. przebywała w więzieniu berlińskim przy Alexanderplatz i w Moabicie, gdzie więzieni byli także: Jeute i Bogusław Feliks Szczepanik-Dzikowski. Ekspozytura „Z” OWZJ została rozbita przez Niemców na przełomie 1941/1942 r. Tylko do kwietnia 1942 r. zatrzymano około 90 osób. Według niepełnych danych, Sąd Wojenny Rzeszy do połowy 1943 r. wydał w tej sprawie 22 wyroki obejmujące 59 osób, z których 40 skazano na karę śmierci. Zanim doszło do tej tragedii, Ekspozytura „Z” była jedną z najlepiej zorganizowanych i najbardziej efektywnych sieci wywiadowczych PPP. Znakomicie też współpracowała z wywiadem ZWZ-AK.

Podczas śledztwa i na procesie „Gosia” zachowała bohaterską postawę, starając się ujawnić tylko niektóre fragmenty swojej działalności. Zataiła kontakty z Wybrzeżem Gdańskim. Oskarżono ją o pracę w wywiadzie i zamiar wyjazdu do Berlina. Tym zarzutom uparcie zaprzeczała. W dniu 4 grudnia 1942 r. Sąd Wojenny Rzeszy skazał ją na karę czterech lat obostrzonego obozu karnego. Wyrok zatwierdzono 22 stycznia 1943 r. Karę odbywała w więzieniu w Fordonie i w Siennie pod Bydgoszczą. Uciekła z transportu podczas ewakuacji więzienia w 1945 r. Po przejściu frontu wyjechała do Krakowa, a potem zamieszkała w Gdańsku-Oliwie. Po powrocie męża w 1946 r. nie pracowała zarobkowo. Udzielała się w Komitecie Rodzicielskim. Po dłuższej chorobie zmarła 11 stycznia 1989 r. Mimo że walce z okupantem z wielkim oddaniem poświęciła swe młode lata, uhonorowano ją tylko nielicznymi odznaczeniami kombatanckimi.

Anna Rojewska

APAK, sygn. 81-81/Pom.; B. Chrzanowski, *Związek Jaszczurczy i Narodowe Siły Zbrojne na Pomorzu 1939-1947. Nieznane karty pomorskiej konspiracji*, Toruń 1997, s. 28, 30, 34, 36, 54, 57, 60, 125, 138, 160, 170-172; tenże, *Śłużby Kobiety w organizacjach prawicowych i niektórych strukturach Polskiego Państwa Podziemnego na Pomorzu*, w: *Śłużba Polek...*, cz. 2, Toruń 1998, s. 226-229.

Sylwetki kobiet - żołnierzy pod red. H. Kępczyńskiej, Wypł. FAPAK t. XL1, Toruń 2003

✓ Stanisław Jeute ps. "Wilk"; był szefem komórki wywiadowczej Z.W.Z. później A.K. na teren Warszawy, na Zehód i Pomerze, zaś od 1941 r. kontaktował się z utworzonym w Berlinie punktem wywiadowczym.

✓ Do grona warszawskich bliskich współpracowników Stanisława Jeute należeli in. Jerzy Padlewski--jego przedwojenny towarzysz z obozów żeglarskich, Bogdan Szczepanik-Dzikowski, w którego mieszkaniu znajdowała się skrytka dokumentów siatki wywiadowczej, Margot Maria Gostomska, ps. "Gosia", której świetną znajomość języka niemieckiego często wykorzystywano dla przeprowadzenia b. ekspozowanych operacji konspiracyjnych.

Latem 1941 r. kontrwywiad niemiecki rozszyfrował częściowo berlińską siatkę wywiadowczą.

W drugiej połowie 1942 r. Jeute został powiadomiony, iż kontaktujący się z nim punkt berliński został zdekonspirowany, zaś pracujące tam osoby aresztowano. W ślad za tą wiadomością nastąpiły aresztowania na terenie Generalnej Guberni. Gostomską aresztowało gestapo w Krakowie, dokąd wysłano ją służbowo. Dn. 23 lutego aresztowano w Warszawie trzon komórki wywiadowczej m.in.: St. Jeute, Ninę Veith, Padlewskiego, Szczepanika. Po wstępnym śledztwie w siedzibie gestapo przy Al. Szucha osadzono wszystkich w więzieniu na Pawiaku, skąd już po kilku dniach Jeute wraz z grupą współpracowników przesłany został do berlińskiego więzienia śledczego gestapo przy Alexanderplatz 10, oznaczono go kryptonimem 000/44.

W początkach listopada 1942 r. sprawę warszawskiej grupy wywiadowczej przekazano kompetencji Sądu Wojennego.

Przyjęta przez St. Jeute taktyka obrony kosztem pogrążania samego siebie przyniosła częściowe rezultaty, skoro sąd dnia tego skazał Gostomską oraz Szczepanika na karę więzienia na okres 5-ciu lat; w ten sposób przynajmniej dwa ludzkie istnienia zostały uratowane od zagłady. Niestety odnośnie trzech dalszych oskarżonych sąd na wniosek prokuratora Speckhard wydał wyrok śmierci.

Rozprawa sądowa warszawskiej grupy wyznaczona została na dzień 4-go grudnia w gmachu Sądu Wojennego, Berlin-Charlottenburg, przy Witzlebenstrasse 4--

Margot Maria Gostomska, skazana, jak pamiętamy, na karę 5 więzienia, doczekała za murami więziennymi momentu zakończenia wojny.

Handwritten text in the top left corner, partially obscured and difficult to read.

FUNDACJA PEKARSKA ELŻBIETY ZAMIAKOWSKIEJ

OKREG POMORZE

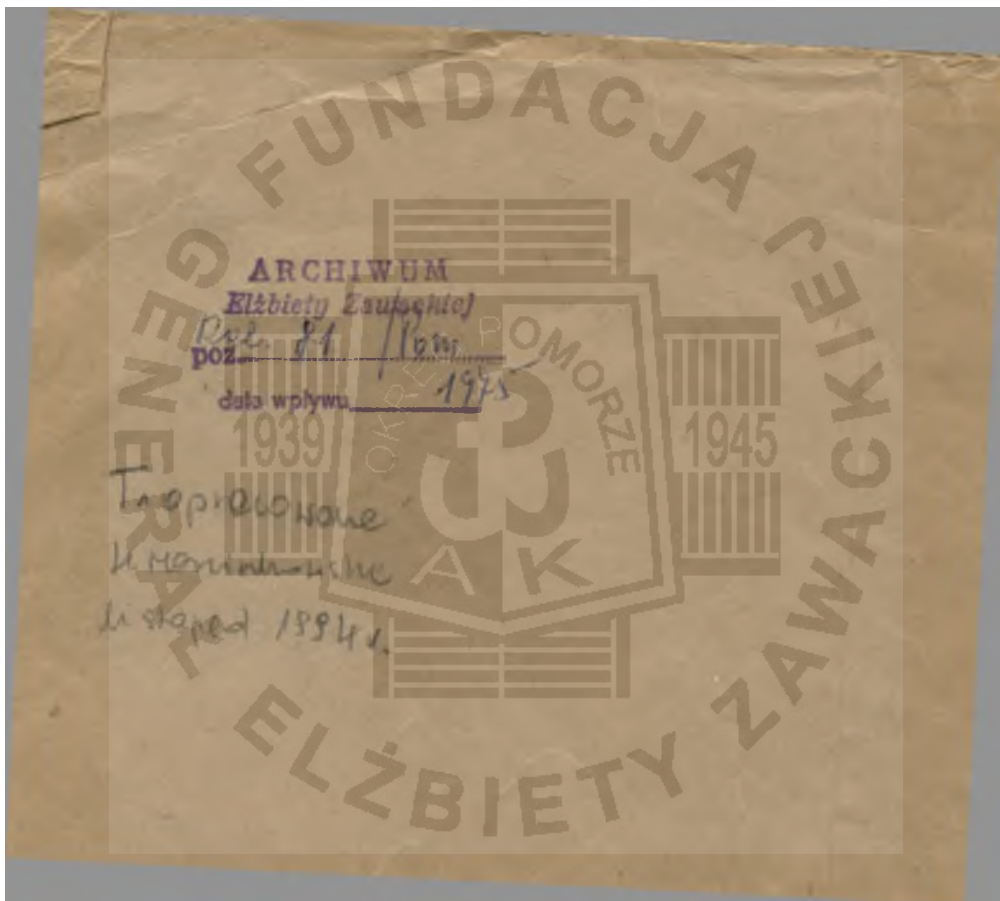
1939 1945

AK

ps. Gosia

Ekstermytor
KO
(Gdynia)

Gostomeka Maria

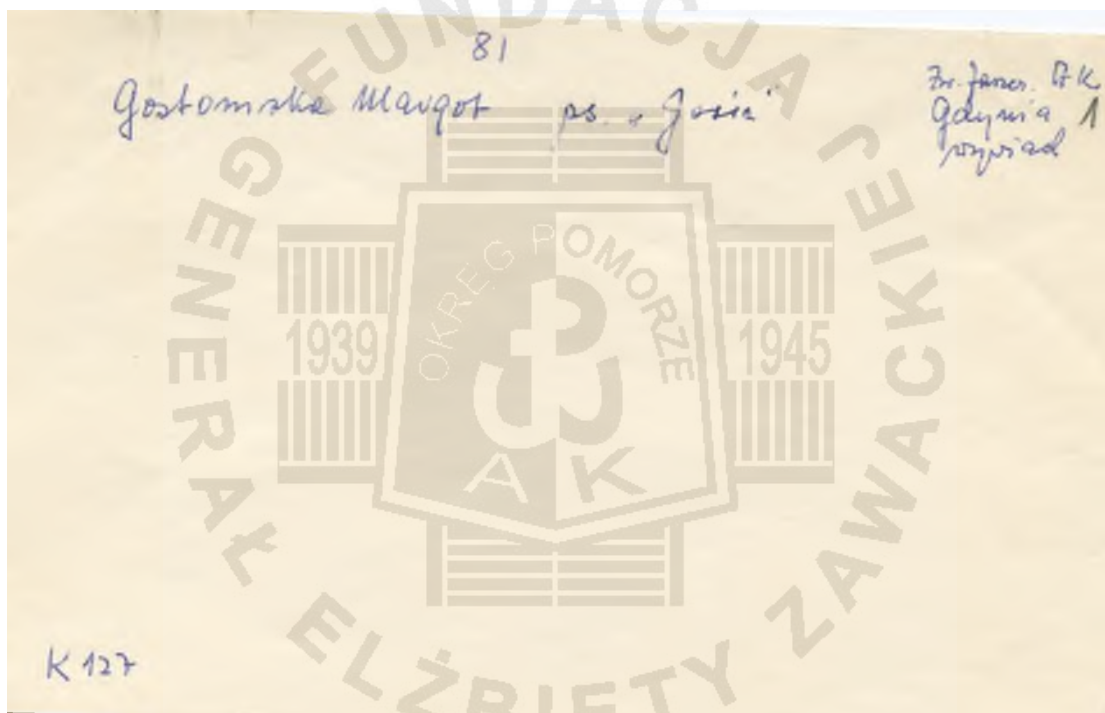

T:K: 81/81 Pom. Gdynia

Gostomska Magazata

Warty informacyjne

k. 13

1. 2 81/8000. 3 - PK Skt Gdynia 2

4. Gustawska Margot Maria 5.

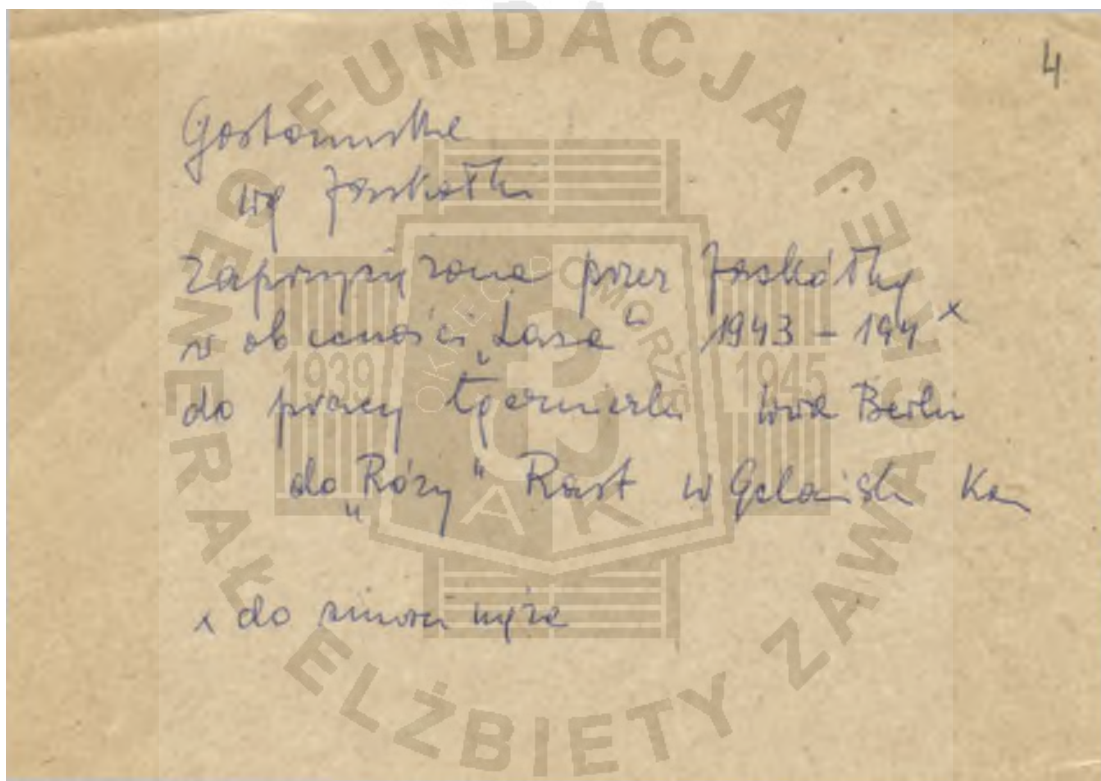
6. " Gosia " 7.

8. 9.

10. Gd. Oliwa 11. rent. 23.10.1942.
tel. 52-10-22 i służyć na 5 lat
wzięcia

12. Wyjeżdż z kieszki. W ciemności
wyd. 2/1970.
K 427/19340

FUNDACJA
OKRĘG POMORZE
1939 1945
AK
Kobiet

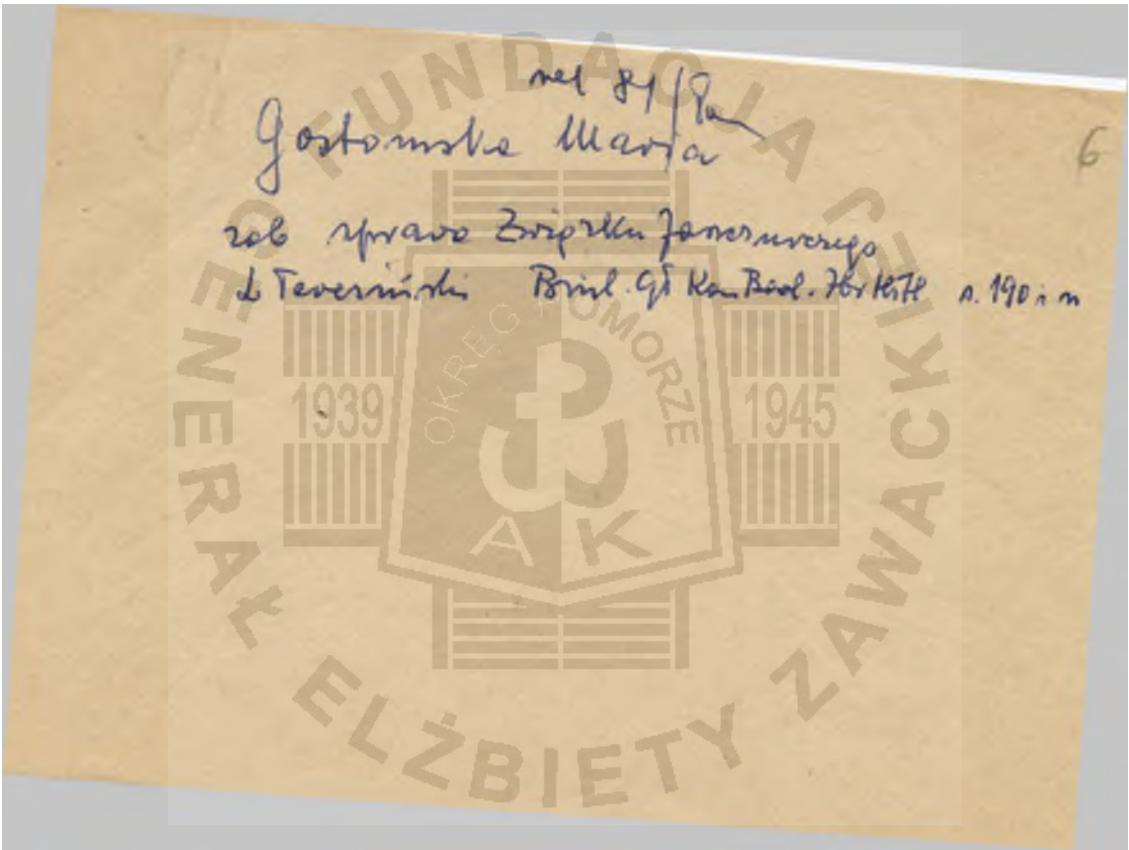

Gostomska Margot Maria ^{czy Gosia?}
Ktka? ~~WSK~~ ~~ps~~ w Gdańsku ^{ps Biedronka?} 5
wg mapy Jaskółki

~~wg rel Jaskółki z 10 V 78: Była Margot-Maria
Gostkowska z Gdańska, która straciła pamięć
po śmierci. Miała specjalne polecenie przez
Sprawozdawcę - jechała w głąb Niemiec z opowie-
ściami o wam, że wyświadczyła jej doświadczenia~~

K

list o relacji 20 V 78

Gostomka: Miasteczko Kłobuckie 7
nr 27. 10. 1912 2Tk 2d Fabrik

Przepraszam bardzo, że nie
możę cię poinformować, boję się
zły mi dzień
Dostawca bardzo wam dziękuję
za dotychczasowe zamówienia
gdziekolwiek

Gostomskie Matematyka

8

zmarła 11.01. 1939 r. w Gostomsku-Olimie.

Int z biogramu od p. A. Zakmęskiej
(biogram aut. dr B. Głomkowski)

JMM. 1996 r.

Gostomska Katgorsets Gdynia 9
ps. "Gosia", "Biedromie" Zw. J. 9

Łączniak, która, do mieszkania
Henslow w Gdyni skwerował
St. L. Jente szef Ekspozytury
"Zachód" Zw. J. (szef wywiadu Zw. J.)

rel. b. osob: St-970/1683 Hensel Stefan
insp. Gdynia

2/8. III 2000

a

Gostomska Małgorzata
prybr. maziwsko Fischer Merga -
rete ps. "Gusia" Friedmanki.
z polecenia szefa Ekspozytury
"Z" jedździła do Szwedów Marii
Dost (z PAF) i do Stanisława Lesikow-
skiego.

Gdynia
Zw. J. 10

zob: T: N-1044/1790 Jente Stanisław, cz. II,
20

1882. 1x 200r

++ Gostomska Margot

Gdynia 18
L. J.

Urodziła się w Etken (Imusy Wschodnie);
potem rodzice przenieśli się do Polski; w
L. J. prowadziła wyjazd - arystokratyczną
w Anglii; nie udowodniono jej działalności
- okresowo nie posiadała paszportu w
Fordonie, pracując w administracji więzienniczej;
żona kpt. Żegluzi Wielkiej; podczas wojny
walczyła w bojach antysemickich.

ad. Arch. WSK, I: 1350 / WSK Maria Kaspryc-
Tabeau, Odczyty wspomnień i wrażeń
niemieckich... s. 22

eb. X 105

a

Gdyń 2

Zy⁴⁷
12
Kraków

GOSTOMSKA Małgorzata
ps „Gasia”, „Biedronka”

Legnicka Adwentury Zy.

Zob. Słownik Biogr. Państw. Poln. 02 2, 5 77
Fundacja Archiwum Gostomskie FK
Jomin, 1996r

U. Dlu/2001

Gostomske Matgomate 2 d. Fabian
„Gosia”, „biedronka”, „Fischer Margarete”

a

Gdyńskie
Σ 7 '13

zob. Wywiad i koneruw. ^{AK} pod red. Buthaka
Władysława, W-wa 2008,
s. 143 (aut. Gosińskiego), bibl. FAPAK

Gaukowska II 41

Gostomska Haligowata

PLAC
ul. Gostomska 10
80-100 Toruń, Pomorskie, tel. 52 231 10 10
www.fundacja-zawackiej.pl